

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО ТА
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

ВСП «Фаховий коледж МНУ

імені В.О. Сухомлинського»

Олена САХАРОВА

27 серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»**

освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр

галузь знань 08 «Право»

спеціальність 081 «Право»

Розробник: Рукінова Світлана Сергіївна, викладач вищої категорії циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки ВСП «Фаховий коледж МНУ імені В.О.Сухомлинського»

Світлана РУКІНОВА

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки.

Протокол № 1 від «26» серпня 2024 року

Голова циклової комісії

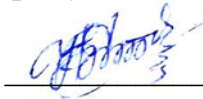

Владислав МИРУН

Програму погоджено навчально-методичною радою коледжу.

Протокол № 8 від «27» серпня 2024 року

Голова навчально-методичної ради

Олена САХАРОВА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 08 <u>«Право»</u> (шифр, назва)	Нормативна
		Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 180	Спеціальність 081 <u>«Право»</u> (шифр, назва)	2-й
		Семестр
		3-й
		Лекції
Тижневих годин: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 7,5	Освітньо-кваліфікаційний ступінь: Фаховий молодший бакалавр	22 год.
		Практичні, семінарські
		30 год
		Самостійна робота
		128 год
		Вид контролю: -

Мова навчання – українська

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 180 год.: 28 год. – аудиторні заняття, 128 год. – самостійна робота (33,3%~66,7%)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Теорія держави та права»: відповідно до вимог Закону України «Про фахову передвищу освіту» надати студентам базову сукупність інформації та вмінь, що формує в них необхідні вихідні знання про державу та право.

2.2. Завдання курсу:

- сформувати систему узагальнених знань про державу і право;
- засвоїти систему науково-правових понять і категорій, їх сутність, структуру та призначення у системі державотворення;
- виховати повагу до права та закону;
- сформувати у майбутніх юристів вміння мислити правовими категоріями.

Передумови для вивчення дисципліни: Теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: «Основи правознавства», «Правознавство», «Юридична деонтологія» та ін.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями**:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у юридичній діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії права, розуміння значення та ролі правничої професії у громадянському суспільстві. СК3. Здатність застосовувати знання основних засад та інститутів національного права.
Програмні результати навчання (РН):	

Результати навчання за циклами дисциплін:

РН1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

РН7. Знати і розуміти основи теорії права, роль правничої професії у громадянському суспільстві.

РН9. Використовувати у професійній діяльності знання засад та інститутів галузей права національної правової системи.

РН14. Планувати та ефективно виконувати поставлені завдання у професійній діяльності.

РН15. Знати і застосовувати принципи юридичної деонтології у професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Юридична наука. Теорія держави: походження, соціальна сутність, форма держави.

Тема 1. Поняття, предмет та система юридичної науки. Поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість.

Тема 2. Додержавні форми організації суспільства. Виникнення і розвиток держави. Сутність, основні ознаки і призначення держави.

Тема 3. Загальна характеристика теорій походження держави. Типологія держав і теорія сучасної держави. Форма держави: державне правління, державний устрій, державний режим.

Кредит 2. Держава, демократія, права і свободи людини та громадянина. Побудова сучасної держави.

Тема 4. Співвідношення суспільства, держави і права. Держава у політичній системі суспільства. Держава та особа: гарантії прав і свобод людини та громадянина. Загальне вчення про демократію та основні теорії демократії.

Тема 5. Механізм та апарат держави.

Тема 6. Державні органи влади в Україні. Правова сутність та характерні ознаки правової держави.

Кредит 3. Загальне вчення про право.

Тема 7. Поняття, походження права, сучасне право розуміння. Правове регулювання: його поняття та особливості.

Тема 8. Соціальна цінність, принципи та функції права. Норми права в системі нормативного регулювання.

Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права. Нормативно-правовий акт, його види та загальні відмінності від інших актів.

Кредит 4. Систематизація, реалізація і розуміння правових норм.

Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів.

Тема 11. Правові відносини.

Тема 12. Реалізація норм права та правозастосування. Тлумачення норм права.

Кредит 5. Законність, правопорядок, юридична відповідальність та правосвідомість.

Тема 13. Законність і правопорядок. Правова та правомірна поведінка. Правопорушення.

Тема 14. Юридична відповідальність.

Тема 15. Правосвідомість і правова культура. Правове виховання та правовий всеобуч. Правове регулювання і його механізм. Юридична техніка.

Кредит 6. Юридична практика, юридичний процес. Типології правових систем світу.

Тема 16. Юридична практика. Юридичний процес.

Тема 17. Поняття типу і типології правових систем світу. Наука загального порівняльного правознавства.

Тема 18. Романо-германський тип правових систем світу. Англо-американський тип правових систем світу. Релігійно-традиційний тип правових систем світу (мусульманське, індуське, китайське, японське право).

4. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Юридична наука. Теорія держави: походження, соціальна сутність, форма держави.	30	4	4			22
Тема 1. Поняття, предмет та система юридичної науки. Поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість.	10	2	2			6
Тема 2. Додержавні форми організації суспільства. Виникнення і розвиток держави. Сутність, основні ознаки і призначення держави.	12	2	2			8
Тема 3. Загальна характеристика теорій походження держави. Типологія держав і теорія сучасної держави. Форма держави: державне правління, державний устрій, державний режим.	8	-	-			8
Кредит 2. Держава, демократія, права і свободи людини та громадянина. Побудова сучасної держави.	30	4	4			22
Тема 4. Співвідношення суспільства, держави і права. Держава у політичній системі суспільства. Держава та особа: гарантії прав і свобод людини та громадянина. Загальне вчення про демократію та основні теорії демократії.	10	2	2			6
Тема 5. Механізм та апарат держави.	12	2	2			8
Тема 6. Державні органи влади в Україні. Правова сутність та характерні ознаки правової держави.	8	-	-			8
Кредит 3. Загальне вчення про право.	30	4	6			20
Тема 7. Поняття, походження права, сучасне праворозуміння. Правове регулювання: його поняття та особливості.	10	2	2			6
Тема 8. Соціальна цінність, принципи та функції права. Норми права в системі	11	2	2			7

нормативного регулювання.						
Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права. Нормативно-правовий акт, його види та загальні відмінності від інших актів.	9	-	2			7
Кредит 4. Систематизація, реалізація і розуміння правових норм	30	4	4			22
Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів.	11	2	2			7
Тема 11. Правові відносини.	9	2	-			7
Тема 12. Реалізація норм права та правозастосування. Тлумачення норм права.	10	-	2			8
Кредит 5. Законність, правопорядок, юридична відповідальність та правосвідомість.	30	4	6			20
Тема 13. Законність і правопорядок. Правова та правомірна поведінка. Правопорушення.	10	2	2			6
Тема 14. Юридична відповідальність.	12	2	2			8
Тема 15. Правосвідомість і правова культура. Правове виховання та правовий всеобуч. Правове регулювання і його механізм. Юридична техніка.	8	-	2			6
Кредит 6. Юридична практика, юридичний процес. Типології правових систем світу.	30	2	6			22
Тема 16. Юридична практика. Юридичний процес.	10	-	2			8
Тема 17. Поняття типу і типології правових систем світу. Наука загального порівняльного правознавства.	10	2	2			6
Тема 18. Романо-германський тип правових систем світу. Англо-американський тип правових систем світу. Релігійно-традиційний тип правових систем світу (мусульманське, індуське, китайське, японське право).	10	-	2			8
Усього годин	180	22	30			128

5.Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Юридична наука. Теорія держави: походження, соціальна сутність, форма держави.	4
1.	Тема 1. Поняття, предмет та система юридичної науки. Поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість.	2
2.	Тема 2. Додержавні форми організації суспільства. Виникнення і розвиток держави. Сутність, основні ознаки і призначення держави.	2
	Кредит 2. Держава, демократія, права і свободи людини та громадянина. Побудова сучасної держави.	4
3.	Тема 4. Співвідношення суспільства, держави і права. Держава у політичній системі суспільства. Держава та особа: гарантії прав і свобод людини та громадянина. Загальне вчення про демократію та основні теорії демократії.	2
4.	Тема 5. Механізм та апарат держави.	2
	Кредит 3. Загальне вчення про право.	4
5.	Тема 7. Поняття, походження права, сучасне праворозуміння. Правове регулювання: його поняття та особливості.	2
6.	Тема 8. Соціальна цінність, принципи та функції права. Норми права в системі нормативного регулювання.	2
	Кредит 4. Систематизація, реалізація і розуміння правових норм	4
7.	Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів.	2
8.	Тема 11. Правові відносини.	2
	Кредит 5. Законність, правопорядок, юридична відповідальність та правосвідомість.	4
9.	Тема 13. Законність і правопорядок. Правова та правомірна поведінка. Правопорушення.	2
10.	Тема 14. Юридична відповідальність.	2
	Кредит 6. Юридична практика, юридичний процес. Типології правових систем світу.	2
11.	Тема 17. Поняття типу і типології правових систем світу. Наука загального порівняльного правознавства.	2
	Разом:	22

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Юридична наука. Теорія держави: походження, соціальна сутність, форма держави.	4
1.	Тема 1. Поняття, предмет та система юридичної науки. Поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість.	2
2.	Тема 2. Додержавні форми організації суспільства. Виникнення і розвиток держави. Сутність, основні ознаки і призначення держави.	2
	Кредит 2. Держава, демократія, права і свободи людини та громадянина. Побудова сучасної держави.	4
3.	Тема 4. Співвідношення суспільства, держави і права. Держава у політичній системі суспільства. Держава та особа: гарантії прав і свобод людини та громадянина. Загальне вчення про демократію та основні теорії демократії.	2
4.	Тема 5. Механізм та апарат держави.	2
	Кредит 3. Загальне вчення про право.	6
5.	Тема 7. Поняття, походження права, сучасне праворозуміння. Правове регулювання: його поняття та особливості.	2
6.	Тема 8. Соціальна цінність, принципи та функції права. Норми права в системі нормативного регулювання.	2
7.	Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права. Нормативно-правовий акт, його види та загальні відмінності від інших актів.	2
	Кредит 4. Систематизація, реалізація і розуміння правових норм	4
8.	Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів.	2
9.	Тема 12. Реалізація норм права та правозастосування. Тлумачення норм права.	2
	Кредит 5. Законність, правопорядок, юридична відповідальність та правосвідомість.	6
10.	Тема 13. Законність і правопорядок. Правова та правомірна поведінка. Правопорушення.	2
11.	Тема 14. Юридична відповідальність.	2
12.	Тема 15. Правосвідомість і правова культура. Правове виховання та правовий всеобуч. Правове регулювання і його механізм. Юридична техніка.	2

	Кредит 6. Юридична практика, юридичний процес. Типології правових систем світу.	6
13.	Тема 16. Юридична практика. Юридичний процес.	2
14.	Тема 17. Поняття типу і типології правових систем світу. Наука загального порівняльного правознавства.	2
15.	Тема 18. Романо-германський тип правових систем світу. Англо-американський тип правових систем світу. Релігійно-традиційний тип правових систем світу (мусульманське, індуське, китайське, японське право).	2
	Разом:	30

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Юридична наука. Теорія держави: походження, соціальна сутність, форма держави.	22
1.	Тема 1. Поняття, предмет та система юридичної науки. Поняття, предмет, методологія та функції теорії держави і права, її практична значущість.	6
2.	Тема 2. Додержавні форми організації суспільства. Виникнення і розвиток держави. Сутність, основні ознаки і призначення держави.	8
3.	Тема 3. Загальна характеристика теорій походження держави. Типологія держав і теорія сучасної держави. Форма держави: державне правління, державний устрій, державний режим.	8
	Кредит 2. Держава, демократія, права і свободи людини та громадянина. Побудова сучасної держави.	22
4.	Тема 4. Співвідношення суспільства, держави і права. Держава у політичній системі суспільства. Держава та особа: гарантії прав і свобод людини та громадянина. Загальне вчення про демократію та основні теорії демократії.	6
5.	Тема 5. Механізм та апарат держави.	8
6.	Тема 6. Державні органи влади в Україні. Правова сутність та характерні ознаки правової держави.	8
	Кредит 3. Загальне вчення про право.	20
7.	Тема 7. Поняття, походження права, сучасне праворозуміння. Правове регулювання: його поняття та особливості.	6
8.	Тема 8. Соціальна цінність, принципи та функції права. Норми права в системі нормативного регулювання.	7
9.	Тема 9. Правоутворення та форми (джерела) права. Нормативно-правовий акт, його види та загальні відмінності від інших актів.	7
	Кредит 4. Систематизація, реалізація і розуміння правових норм	22
10.	Тема 10. Система права та систематизація нормативно-правових актів.	7
11.	Тема 11. Правові відносини.	7
12.	Тема 12. Реалізація норм права та правозастосування. Тлумачення норм права.	8
	Кредит 5. Законність, правопорядок, юридична відповідальність та правосвідомість.	20

13.	Тема 13. Законність і правопорядок. Правова та правомірна поведінка. Правопорушення.	6
14.	Тема 14. Юридична відповідальність.	8
15.	Тема 15. Правосвідомість і правова культура. Правове виховання та правовий всеобуч. Правове регулювання і його механізм. Юридична техніка.	6
	Кредит 6. Юридична практика, юридичний процес. Типології правових систем світу.	20
16.	Тема 16. Юридична практика. Юридичний процес.	8
17.	Тема 17. Поняття типу і типології правових систем світу. Наука загального порівняльного правознавства.	6
18.	Тема 18. Романо-германський тип правових систем світу. Англо-американський тип правових систем світу. Релігійно-традиційний тип правових систем світу (мусульманське, індуське, китайське, японське право).	8
	Разом:	128

8.Форми роботи та критерії оцінювання

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань. Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Оцінювання досягнень студентів здійснюється за 12-бальною шкалою.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
	1	Студент розрізняє об'єкти вивчення
I. Початковий	2	Студент відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Студент відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання
	4	Студент з допомогою викладача відтворює основний навчальний матеріал, може повторити за зразком певну операцію, дію
II. Середній	5	Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило
	6	Студент виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його(її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання

		при виконанні завдань за зразком
	7	Студент правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії
III. Достатній	8	Знання студента є достатніми, він (вона) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його (її) логічна, хоч і має неточності
	9	Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
	10	Студент має повні, глибокі знання, здатний використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення
IV. Високий	11	Студент має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми
	12	Студент має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань. Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал. Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу.

9. Засоби діагностики

Одним із важливих засобів підвищення ефективності навчального процесу є створення регулярної, активної, стимулюючої системи навчальної роботи студентів. Ця стимулююча система проявляється у застосуванні різних видів контролю.

Контроль за виконанням студентами навчального плану з курсу «**Теорія держави та права**», за рівнем отриманих ними знань, набутих навичок й умінь здійснюється за допомогою форм поточного, проміжного і підсумкового контролю, визначених навчальною програмою.

1. Поточний контроль здійснюється у ході повсякденної роботи студентів під час проведення семінарських (практичних) занять та інших форм контролю і має на меті перевірку рівня знань студента за темами дисципліни. Такий вид контролю стимулює у студентів прагнення до систематичної самостійної роботи, виконання практичних завдань, підвищення інтересу до навчальної дисципліни, формування почуття відповідальності за результати навчання.

Поточний контроль проводиться, зокрема, у таких формах:

- 1.1. Метод усного контролю: індивідуальне або фронтальне опитування.
- 1.2. Метод письмового контролю: контрольна робота
- 1.3. Метод тестового контролю (письмового).
- 1.4. Метод самоконтролю.

2. Підсумковий контроль застосовується для перевірки успішності знань студентів після завершення вивчення навчальної дисципліни.

10. Методи навчання

1. **Проблемні лекції** направлені на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами. Студентам під час лекцій роздається друкований матеріал, виділяються головні висновки з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного обмірковування. Студенти здійснюють коментарі самостійно або за участю викладача.
2. **Робота в малих групах** дає змогу структурувати семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування.
3. **Семінари-дискусії** передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.
4. **Мозкові атаки** – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.
5. **Кейс-метод** – розгляд, аналіз конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.
6. **Презентації** – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань.

11. Рекомендована література

Основна література

1. Теорія держави і прав: підручник, практикум, тести. 2-ге вид., випр. і допов. / Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Київ : Юрінком Інтер, 2019.
2. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, В. В. Лемак, С. І. Максимов та ін.; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2020. 568 с.
3. Теорія держави і права: підручник / За ред. О.Ф.Скакун. Київ : Алерта, 2014. 528 с.
4. Теорія держави і права : підручник / [О.М.Бандурка, О.М.Головка, О.С.Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М.Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-твнутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
(http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6689/Teoriia%20derzhavy%20i%20prava_pidruchnyk_KhNUVS_2018.pdf?sequence=4&isAllowed=y)
5. Теорія держави і прав: підручник, практикум, тести. 2-ге вид., випр. і допов. / Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. – Київ: Юрінком Інтер, 2019.
6. Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки / О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. Київ : Кондор, 2016. 332 с.
7. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І Козюбри. К.: Ваіте, 2015. (<https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/283756.pdf>)
8. Історія держави і права України: навчальний посібник / Трофанчук Г.І. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 700 с.
9. Загальна теорія держави і права. Підручник / Кельман М.С. Київ : Кондор, 2006. 716 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Kelman_MS/Zahalna_teoria_derzhavy_i_prava/)

Допоміжна література

1. Білозьоров Є.В. Ефективність законотворчості як чинник формування правової держави в Україні / Є.В. Білозьоров // Конституційна реформа в Україні: досвід, проблеми, перспективи: матеріали круглого столу, присвяченого 17-ій річниці прийняття Конституції України (25 червня 2013 р.). Київ : ТОВ “НВП” Інтерсервіс”, 2013. С. 18-23.
2. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини. – Л., 2010.
3. Бондар Ю.М. Принцип верховенства права як умова правового закону // Права людини: історія та сучасність / Збірник матеріалів VI наукової конференції студентів та молодих учених факультету правознавства та міжнародних відносин УДУФМТ: 15 березня 2013 р. – Київ : УДУФМТ, 2013. с. 35-39.
4. Бриль К.І. Правозастосовний акт як особливий вид індивідуальних

правових актів: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01 / Бриль Костянтин Іванович. Київ, 2008. 214 с.

5. Винар Любомир. Козацька Україна: Вибрані пр. – К.; Л.; НьюЙорк; Париж, 2003.

6. Єрмолаєв В. М., Козаченко А. І. Органи влади і управління Української держави (друга половина XVII–XVIII ст.) Харків, 2002.

7. Завальний А.М. Методологічні та теоретичні основи пізнання юридичних фактів / А.М. Завальний - Київ : Вид-во Європейського університету. 2011. 96 с.

8. Завальний А.М. Юридичні факти в сфері здійснення правоохоронної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 „Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / А.М. Завальний. Київ, 2007. 20 с.

9. Зайчук О. В. Концепція удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Зайчук // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 3. - С. 311-312. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkur_2014_3_74.pdf

10. Іванов В. М. Історія держави і права України: Навч. посіб. Київ, 2013.

11. Іванов В. М. Практикум з історії держави і права України: Навч. посіб. Київ, 2014. 38 с.

12. Історія держави і права України: Акад. курс: У 2 т. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. Київ, 2000. Т. I. С. 5–71.

13. Історія держави і права України: курс лекцій / Щербатюк В.М., Захарченко П.П. Київ : Фенікс, 2018. 496 с.

14. Історія держави і права України: навчальний посібник / Терлюк І.Я. Київ: Кондор, 2018. 772 с.

15. Історія держави і права України: навчальний посібник / Шигаль Д. А. – Харків : Право, 2018. 252 с.

16. Історія держави і права України: Курс лекцій / За ред. В. Г. Гончаренка. Київ, 2006.

17. Історія держави і права України: Навч. посіб. / За ред. А. С. Чайковського. Київ, 2000.

18. Калюжний Р.А. Правові стимули в механізмі правового стимулювання / Калюжний Р.А., Лапка О.Я., Пікуля Т.О. Київ : МП Леся, 2013. 204 с.

19. Лазнюк Н.В. Реалізація права в діяльності ОВС / Н.В. Лазнюк // Митна справа. 2014. № 9. С.35-46.

20. Максимова Л. О. Юридична відповідальність сторони обвинувачення у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] / Л. О. Максимова // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 173–177. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_30.pdf

21. Осауленко А.О. Історико-правовий аспект становлення та розвитку поглядів на покарання : матеріали постійно діючого науково-теоретичного семінару [«Правова доктрина та юридична практика: досвід і

перспективи розвитку»] (Київ, 25 березня 2014 р.): Випуск 3 / Київ : НАВС, 2014. С. 81-83.

22. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць / За ред Ю.С. Шемшученка, В.П. Тихого, М.М. Цимбалюка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 620 с.

23. Принцип правової держави: конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти / Катаріна Собота; [пер. з нім. Г. Рижов, О. Блашук, К. Татарчук]; відп. ред. О. Сироїд. Київ : ВАІТЕ, 2013. 608 с.

24. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: навчальний посібник. Київ : Атіка, 2016. 944 с.

25. Тюріна О.В. Правосвідомість та правова система: окремі аспекти співвідношення: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Людина, суспільство, держава: правовий вимір в сучасному світі» (27 лютого 2014 року) Київ : НАУ. 2014, С. 111-113

26. Удовіка Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: Монографія. Харків: Право, 2011. 552 с.

27. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб. / Упоряд.: А. С. Чайковський (кер.), О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс та ін. К., 2010.

28. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб.: У 2 т. / За ред. В. Д. Гончаренка. К., 2007. Т. I.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України

<http://www.kmu.gov.ua> - Урядовий портал України

<http://pravoznavec.com.ua> - Правознавець: Електронна бібліотека юридичної літератури

www.library.univ.kiev.ua - Наукова бібліотека ім. М. Максимовича

<http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України